

enkele maanden in contact gestaan had, wisten zoveel van zijn groep af dat in totaal ca. honderdvijftig personen opgepakt werden. Stijkl en ruim dertig anderen werden in de zomer van '43 te Berlijn gefusilleerd, tien kwamen er om in concentratiekampen.

★

Wij zijn ons bewust dat wij met onze summere beschrijvingen geen recht doen wedervaren aan het *pogen* dat in de activiteit der eerste spionagegroepen tot uiting kwam. Alle begin is moeilijk – *dit* begin was bij uitstek moeilijk. Het was in '40 niet zo simpel om de nodige contacten te leggen bijvoorbeeld teneinde te weten te komen hoeveel Duitse nachtjagers gestationeerd waren op de vliegvelden bij Leeuwarden en Gilze-Rijen. Het was een zoeken en tasten tot men, misschien, bij de Nederlander kwam die dat wist. Was hij bereid, het te vertellen? Kon men hem het gegeven zo ontfutselen dat hij geen argwaan kreeg? Of, als hij wèl argwaan kreeg, was dat gegeven dan het extra risico waard? En bezat men eindelijk dat gegeven, hoe kreeg men het dan naar Engeland? Al in '40 gonsde het land van de geruchten dat de Engelse *Intelligence* bijzonder actief was, dat zich tientallen Britse geheime agenten in bezet Nederland bevonden, ja dat zij door middel van vliegtuigen die op de Zuidhollandse stromen dan wel op de Veluwe landden, in regelmatig contact met Engeland stonden.

Wat was er waar van dat alles? Bitter weinig.

Wij poneren die conclusie met enige reserve: er is over de verrichtingen van de *Military Intelligence* in bezet Europa nog maar weinig gepubliceerd. Onze algemene indruk is evenwel dat zij door de plotselinge bezetting van geheel Nederland onaangenaam verrast werd. Anders echter dan de Nederlandse geheime dienst, GS III, die, zoals wij in *Neutraal* beschreven, in het geheel niets voorbereid had, had de Engelse *Intelligence* er voor gezorgd dat in bezet gebied enkele agenten achterbleven, minstens twee; het waren er althans twee die in oktober, toen zij Nederland verlieten (zij werden op de Belgische grens gearresteerd en kwamen in concentratiekampen om het leven), hun code en zender overdroegen aan een beroepsofficier, kapitein J. de Geus, die al vóór september '39 relaties met de Engelse *Intelligence* onderhouden had en die nu, van oktober '40 af, in vast contact bleef staan met Engeland en talrijke militaire observaties kon doorgeven.

Zijn er meer dan twee agenten geweest? Vermoedelijk niet. Toen de Engelsen begin september bijzonderheden wilden weten omtrent de Duitse invasieschepen die bij Vlissingen geconcentreerd werden, maakten zij het